

Macrofaunanieuwsmail 80, 31 okt 2008

Beste lezers,

Hier volgt een kleine herfst editie van de nieuwsmail.

Het is nu kouder en de dagen worden korter. Ik hoop dat dit jullie mag inspireren tot het schrijven van bijdrages voor de nieuwsmail. Blijf je berichten sturen naar macrofauna@rws.nl als je iets leuks leest, weet of hoort. (Oude nummers zijn nog te lezen op www.macrofauna.web-log.nl)

Groeten, Myra Swarte

In dit nummer:

1st International Conference on Diptera and their juvenile stages	1
Watermijten t.b.v. DNA-onderzoek	3
Twee soorten watermijten nieuw voor de nederlandse fauna, ...	4
Bestimmungskurs, Thema: "Käfer der Fließgewässer"	6
Info Vermandel	6

1st International Conference on Diptera and their juvenile stages

The Gustav Stresemann Institut in Niedersachsen e.V.
organizes in cooperation with the
German Limnological Society, Workgroup "Taxonomy"
the
1st International Conference on Diptera and their juvenile stages in
aquatic and semiaquatic ecosystems in Europe

Date:

Friday, 2009-03-13 in the evening (dinner at 18.00 p.m.) to Monday, 2009-03-16 in the morning (breakfast at 8.00 a.m.).

Place:

The Conference house of the Gustav Stresemann Institute in Bad Bevensen-Medingen (situated in North Germany between Hamburg and Hannover).

Object of the conference:

Diptera grow in high species richness in all terrestrial and aquatic habitats. They characterize wetlands in transition from water to land. Up to 70 % of the emergence of a stream consist of Diptera. Nevertheless, in ecological monitoring this insect group is often neglected due to gaps of knowledge about taxonomy, habitat preference and biology as well as identification of juvenile stages. Our conference shall bring together specialists for aquatic and semiaquatic Diptera with colleagues of applied research and furthermore communicate new results of research and encourage new investigations. There will be plenary sessions and poster presentations. Additionally, you will find opportunities to present and discuss your own material with colleagues or the entire audience. Stereo microscopes and a camera with beamer as well as internet access are at your disposal.

Topics:

Aquatic and semiaquatic Diptera and their habitat (streams, standing waters, small water bodies, temporary waters, wetlands), emergence, life cycles, ecology and monitoring, faunistics (remarkable findings, check lists), morphology and taxonomy including the identification of all stages.

Languages of conference:

English and German

Registration:

If you are interested in participating as a speaker, with a poster, a slide show, a film (beamer available) or as a listener, please return the registration form before 1st December 2008 to the Gustav Stresemann Institute (you find the address at the bottom of this page). After that you will receive a confirmation of your registration, a programme, the bill and travelling details.

Contributions:

The success of the conference depends on a sufficient number of papers.

It would be great if you could prepare a lecture or poster. For printing the conference guide please send a short abstract in English by E-Mail to kai.moeller@gsi-bevensen.de early. We intend to publish the talks in the journal LAUTERBORNIA; guidelines will be available for all authors.

Participation fee:

The fee is 230,00 € for the participants of the conference (Akademiebeitrag). If you present a lecture or poster the fee is only 200,00 €. An Accompanying person, who does not attend the conference (husband or wife for example), have to pay 170,00 € for accommodation together with the participant in a two-bed room.

Fees include accommodation in single bedrooms with shower, toilet and four meals daily. These are fixed prices which will be charged irrespective of the services used.

You are welcome to extend your stay in the Gustav Stresemann Institute if you wish to discover Northern Germany after the conference (please inform us early and contact us for costs).

Please register with:

Gustav Stresemann Institut, Klosterweg 4, D-29549 Bad Bevensen-Medingen, Germany

Phone +49-(0)5821-955-0 Fax +49-(0)5821-955-299 E-Mail: info@gsi-bevensen.de

The receptionist speaks German. So for inquiries in English or Russian please use E-Mail (Reference: Diptera Conference).

Scientific information:

Dr. Erik Mauch

E-Mail: erik.mauch.verlag@t-online.de

Please forward this invitation to colleagues in your scientific environment

We are looking forward to welcoming you in our house!

Bodo Fröhlich (Gustav Stresemann Institute) Dr. Erik Mauch (German Limnological Society)

U kunt zich registeren middels bijgevoegd pdf document:

Watermijten t.b.v. DNA-onderzoek

Mijn collega Reinhard Gerecke heeft van de Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) een kleine subsidie gekregen voor een project om watermijten in 100 % ethanol op te slaan t.b.v. DNA-onderzoek. Hij vraagt gedetermineerd materiaal. Hieronder zijn verzoek (het materiaal kan ook via mij verstuurd worden, adres: H. Smit. Zoölogisch Museum, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam):

Harry smit

Dear readers,

As most of you will know (I decided to include in the mailing list also some notoriously efficient water mite collectors and collection curators), traditional water mite collections are stored in (modified) Koenike's fluid and therefore of reduced (some say, no) use for DNA research. We could convince DFG to finance the part-time work of a technician who will do the following work:

- 1) Cataloguing of all incoming material stored in 100 % ethanol.
- 2) Slide mounting of appendages of selected specimens whose idiosoma will remain in ethanol. Specific numbers will allow to associate appendages and tissue samples.
- 3) Sorting the material for taxonomic groups (each tube will contain only one species, tubes will be stored together at family/genus level) and curation of the collection as a part of the tissue collection in Senckenberg Museum Frankfurt.
- 4) (As a separate part of the project:) Sorting and cataloguing the heredity of Daniele Benfatti.

At the end of the first year (November 2009 - we have the option to prolongue if the work is succesful), we'll provide a first material list.

The collection will be available to everybody for phylogenetic and taxonomic studies, in accordance with Senckenberg Museum. Special focus is given to taxa of problematic phylogenetical interpretation, both at high and low taxonomic level (enigmatic genera and families, difficult species groups).

In the centre of attention will be the European and African fauna, but we would be happy to treat also material from other continents. One principal aspect of the project is that an intense exchange and cooperation with other similar collections is desired. As you see from the mailing list, we are open also to other groups of hygric mites.

During a preparative stage while the decision-making at DFG was in course, we started to collect a considerable amount of material from the Mediterranean are and the Alps.

The practical work will be done by Ulrike Mückenheim in cooperation with me as a coordinator.

We would be happy to get contributions from a wide geographical area. When you decide to contribute material, please (1) inform me in advance before sending; (2) give attention to careful labelling and add a collecting site/species list, at best as a word- or excelfile via email; (3) take care of keeping the material cool and not exposed to light.

The more material we succeed to store in the coming 12 months, the better is the perspective for a prolongation in 2010!

When you have questions, please write me.

Best wishes, Reinhard Gerecke

Dr. Reinhard Gerecke

Biesingerstr. 11

D 72070 Tübingen

#7071 49410

e-mail: reinhard.gerecke@uni-tuebingen.de

Twee soorten watermijten nieuw voor de nederlandse fauna,

alsmede nieuwe vondsten van zeldzame soorten (acari: hydrachnidia)

Harry Smit, Hans Hop & Ronald Munts

Waterschappen en adviesbureau's verzamelen veel verspreidingsgegevens van watermijten. Dit levert informatie op over de waterkwaliteit, maar ook kennis over de soorten. In de afgelopen zeven jaar zijn tien nieuwe soorten watermijten voor de Nederlandse fauna gemeld. In dit artikel worden weer twee aanvullingen op de lijst gepresenteerd, plus enkele zeldzame vondsten. De Nederlandse watermijtenlijst groeit daarmee tot 246 soorten.

Inleiding

Recent konden drie nieuwe soorten watermijten aan de Nederlandse lijst toegevoegd worden (Smit et al. 2006). Daarmee kwam het aantal in Nederland gevonden soorten op 242. Davids et al. (2006) vermelden nog het voorkomen van *Hydrachna incisa* voor Nederland. De waarneming van deze soort wordt in dit artikel nader toegelicht. Voorts is de zeldzame *Arrenurus berolinensis* recent in Nederland aangetroffen (Smit et al. 2007). Met de twee nieuwe soorten die in dit artikel gepubliceerd worden komt het aantal in Nederland gevonden soorten watermijten op 246.

***Hydrachna incisa* Halbert, 1903**

Zuid-Holland Duinplasje met lidsteng *Hippuris vulgaris*, Duinen van Voorne, Amersfoortcoördinaten (ac) 64.70 37.00, 10.v.1987, 1♀, H. Smit & H. van der Hammen (zman).

In Smit & Van der Hammen (2000) is deze waarneming opgenomen onder *H. geographica* Müller, 1776. De soort is tot nu toe slechts bekend van Ierland (Halbert 1903), Engeland, Duitsland, Griekenland en Nederland (Davids et al. 2006). *Hydrachna incisa* verschilt van *H. geographica* in de sikkelvormige frontalia bij de postocularia, deze frontalia zijn bij *H. geographica* staafvormig. Bovendien is *H. incisa* wat kleiner dan *H. geographica*, namelijk 2000-4000 µm tegen 3500-9000 µm. Nog niet al het Nederlandse materiaal is gecontroleerd, dus het is mogelijk dat de soort op meer plaatsen voorkomt.

***Lebertia obesa* Viets, 1925**

Gelderland Beek Orderveen, Apeldoorn, ac 192.65 467.95, 26.ix.2004, 1♂, H. Cuppen
Lebertia obesa was alleen van enkele Noorden Midden-Limburgse beken bekend (Smit & Van der Hammen 2000). De hier gepresenteerde waarneming is de eerste van de Veluwe.

***Lebertia minutipalpis* Viets, 1920**

Gelderland Hagemeensloot, Harderwijk, ac 174.24 486.69, 19.iv.2006, 1 ♀, J. Mulder & R. van Kessel (col. Waterschap Groot Salland). Dit is de eerste recente waarneming van *Lebertia minutipalpis* op de Veluwe (Smit & Van der Hammen 2000). De waarneming van deze soort in een stromende sloot in een nabij gelegen deel van de Flevopolder deed al wel vermoeden dat de soort ook op de Veluwe zou kunnen voorkomen.

***Lebertia rivulorum* Viets, 1933**

Gelderland Egelbeek, Vaassen, ac 1 94.99 476.62, 24.iv.2006, 1 ♀, J. Mulder (col. Waterschap GS)
Lebertia rivulorum is in Nederland bekend uit Zuid-Limburg, Twente en de Achterhoek. Tot nu toe waren geen waarnemingen van de Veluwe bekend.

***Sperchon clupeifer* Piersig, 1896**

Gelderland Verloren beek, Epe, ac 1 94.77 483.24, 6.v.2002, 8 ♂, H. Hop (col. Waterschap Gr Salland). In 2002 werd *Sperchon clupeifer* voor het eerst op de Veluwe waargenomen. Sinds die tijd wordt de soort in verschillende kwelbeken aan de rand van de oostelijke Veluwe aangetroffen, zoals de Egelbeek en Rode beek bij Vaassen, de Beekbergse beek, de Smallertsbeek en Nijmolense beek, beide bij Emst. Tot nu toe was deze soort alleen uit Limburg, de Achterhoek en Twente bekend (Smit & Van der Hammen 2000). Daarbuiten is de soort nog een keer in Drenthe gevonden. De hier gepresenteerde waarnemingen zijn de eerste van de Veluwe.

***Unionicola (Pentatax) inusitata* Koenike, 1914**

Zuid-Holland Wetering Polder Grootewaard bij gemaal, Alblasserwaard, ac 1 23.78 433.55, 4.vi.2003, 1 ♀, G. Bonhof (zman).

Unionicola inusitata was tot nu toe nog niet uit Nederland bekend. De door Besseling (1953, 1964) opgegeven waarnemingen berusten op een determinatiefout (Davids 1979). Buiten Nederland is de soort eveneens zeer zeldzaam. Uit Duitsland is slechts één waarneming bekend (Koenike 1914, 1920, Viets 1936). Verder is de soort in Spanje gevonden (één waarneming, Viets 1930), Polen (verscheidene waarnemingen, Bazan-Strzelecka 1972, Biesadka 1977, 1980, Cichocka 1996a, b, 2000, 2005) en Wit-Rusland (één waarneming, Biesiadka et al. 2001, Biesiadka et al. 2004). De gepubliceerde waarnemingen duiden op een zwaartepunt in Oost-Europa.

Het vrouwtje van *U. inusitata* is makkelijk te herkennen aan de twee loodrecht op het lichaam staande genitaalplaten, de bovenste plaat met twee lange haren, de onderstaande plaat met een lange haar. Bij gelijkende soorten is alleen de bovenste loodrecht op het lichaam staande plaat aanwezig. Hevers (1978) geeft goede afbeeldingen van de soort.

De Nederlandse vindplaats betreft een in agrarisch gebied gelegen wetering van ca. 15 meter breed (fig. 1), met plaatselijk wat slib op de kleiige bodem en met een spaarzame begroeiing. Ten tijde van de macrofaunabemonstering in 2003 stond er langs de oever liesgras, rietgras en heen. In het water was klein kroos, puntkroos en veelwortelig kroos aanwezig, alle met een bedekking van hooguit enkele procenten. Er werd geen stroming waargenomen, maar er zal wel van tijd tot tijd wat stroming optreden, veroorzaakt door het in de directe nabijheid gelegen gemaal.

Uit de opgaven in de literatuur komt niet een duidelijk biotoop naar voren. De waarneming uit Nederland duidt er op dat de soort in zeer voedselrijke wateren kan voorkomen. Ook de waarneming van Cichocka (2000) in Lake Kraksy in Polen, een sterk geëutrofeerd meer, bevestigt dit. Niettemin is de soort in Polen ook in mesotrofe meren gevonden, zij het altijd in lage aantallen (Cichocka 2005). Samenvattend: *U. inusitata* is gevonden in meren en boezemwateren, van voedselrijk tot mesotroof.

Er zijn in 2002 en 2003 op dezelfde vindplaats ook andere *Unionicola*-soorten aangetroffen. In 2002 waren dit *U. aculeata* (Koenike, 1890), *U. crassipes* (Müller, 1776), *U. minor* (Soar, 1900) en *U. parvipora* Lundblad, 1920 en in 2003 naast *U. inusitata* de soorten *U. crassipes* en *U. parvipora*. Opvallend is dat er in beide jaren geen zoetwatermosselen (*Unio* of *Anodonta*) zijn gevonden, terwijl *U. aculeata* en *U. inusitata* daar wel afhankelijk van zijn, omdat ze binnen in de mossel hun eieren leggen en er ruststadia doorlopen. In april 2007 is daarom nog een bemonstering uitgevoerd op deze locatie, waarbij ook gericht is gezocht naar unioniden. Er zijn vier exemplaren van de zwanenmossel *Anodonta cygnea* (Linnaeus, 1758) aangetroffen. In één van deze exemplaren kropen tien volwassen watermijten rond, die bleken te behoren tot *Unionicola ypsilophora* (Bonz, 1783). Deze soort is vermoedelijk algemeen in Nederland, maar wordt weinig gevonden, omdat ze niet vrijlevend voorkomt. Verder is een exemplaar van de vijvermossel *Anodonta anatina* (Linnaeus, 1758) aangetroffen met in het kieuwweefsel vrij veel *Unionicola* nimfen en in de mantel veel larven. Daarnaast zijn nog twee juveniele mosselen (*Anodonta* sp.) gevonden die beide veel nimfen in het kieuwweefsel hadden (fig. 2) en twee exemplaren van de schildersmossel *Unio pictorum* (Linnaeus, 1758) met in het kieuwweefsel enkele nimfen. In een extra genomen netmonster zijn alleen *U. minor* en *U. crassipes* aangetroffen.

***Neumania (Neumania) verrucosa* (Koenike, 1895)**

Gelderland Soerensche Beek, N van Dieren, ac204.90 454.02, 13.iv.2005, 1 ♀, J. Mulder (zman). Evenals de vorige soort is *N. verrucosa* een zeldzame soort in Europa, en alleen gevonden in Polen (Koenike 1895), Tsjechië (Písařovic 1896), Servië (Georgévitsch 1903) en Duitsland (Schmidt 1933). Het vrouwtje was lange tijd onbekend. Recent heeft Gerecke (2006) de soort weer in Duitsland gevonden, en daarbij ook het vrouwtje beschreven. Dit vrouwtje heeft relatief lange (20 µm) haren (door Besseling (1964) doortjes genoemd) op het lichaam, welke gekromd zijn. Bij gelijkende soorten met eveneens doornachtige haren, zoals *N. spinipes* (Müller) en *N. imitata* Koenike, zijn deze korter en recht. Verder heeft *N. verrucosa* vergeleken met *N. imitata* enigszins verdikte naplaatranden en is de mediale lengte van de vierde epimeren korter. De oudste opgaven van de soort (Koenike 1895, Písařovic 1896) vermelden als biotoop een moeras. Na 1933 is de soort niet meer gevonden. Pas in 2002 trof Gerecke (2006) de soort weer aan in enkele bronnen van een kalkmoeras in Zuid-Duitsland. De waarneming in Nederland wijkt af van de tot nu toe bekende vindplaatsen. De Soerensche Beek ligt deels in natuurlijk bos en deels in agrarisch gebied. De bodem bestaat uit zand met een laag fijne en grove detritus en rottend slib tot 15 cm dikte. Er is matige beschaduwing en in het najaar is een redelijke hoeveelheid watervegetatie aanwezig. De stroomsnelheid is zeer gering. De zuurstofgehalten zijn vrij laag en de mate van eutrofiëring is groot. Er zijn totaal 134 macrofaunasoorten op deze locatie

waargenomen, hetgeen soortenrijk genoemd kan worden. De macrofauna is hier indicatief voor langzaam stromend water met relatief veel slib en minder goede zuurstofhuishouding, hoewel er ook enkele soorten zijn aangetroffen die kenmerkend zijn voor snel stromend water met een zandbodem en betere zuurstofcondities.

***Pionacercus uncinatus* (Koenike, 1885)**

Overijssel Petgat, Weerribben, ac 193.24 530.83, 1 ♀, 31.viii.2006, S. Waasdorp (zman). *Pionacercus uncinatus* is zeer zeldzaam in Nederland, en recent slechts bekend van drievindplaatsen (Smit & Van der Hammen 2000). Een van deze vindplaatsen betrof eveneens een petgat in Noordwest-Overijssel.

***Arrenurus biscissus* Lebert, 1879**

In Smit & Van der Hammen (2000) zijn slechts vier vindplaatsen van *A. biscissus* vermeld en wordt de soort als zeer zeldzaam getypeerd. De soort lijkt kenmerkend voor meren. Bij bestudering van de gegevens uit de Limnodata Neerlandica en van Waterschap Groot Salland blijkt dat deze soort nu veel algemener is dan oorspronkelijk werd gedacht. Het aantal vindplaatsen is in de periode 2000 t/m 2006 sterk gestegen, alleen al in de provincie Overijssel zijn nu circa 30 vindplaatsen bekend. De verspreiding heeft zijn zwaartepunt in Salland en het Noordoosten van de Veluwe (fig. 3). Daarnaast zijn er nog enkele verspreide vondsten in de rest van Nederland. Van deze waarnemingen zijn er slechts enkele uit meren of plassen. De meeste vindplaatsen zijn weteringen, genormaliseerde zeer zwak stromende beken of sloten.

dankwoord

We bedanken Rebi Nijboer voor het beschikbaarstellen van gegevens van Waterschap Veluwe, Reinhard Gerecke (Tübingen) voor het opzoeken van enkele literatuurgegevens, Arjenne Bak voor haar assistentie bij het uitvoeren van de extra bemonstering van zoetwatermossels en Menno Soes (Bureau Waardenburg) voor het prepareren van de mosselen. Hub Cuppen en Stef Waasdorp (Stichting Bargerveen) stelden materiaal ter beschikking.

Voor gehele artikel met foto's en literatuurlijst zie: Nederlandse Faunistische Mededelingen 28 - 2008, pag 41-48

Bestimmungskurs, Thema: "Käfer der Fliessgewässer"

Die Deutsche Gesellschaft für Limnologie, Arbeitskreis Taxonomie, plant in Kooperation mit dem Gustav Stresemann Institut in Bad Bevensen Bestimmungskurs, Thema: "Käfer der Fliessgewässer"
Vom 10. bis 13. März 2009

Info: Dr. Erik Mauch (Mühlangerstraße 11, D-86424 Dinkelscherben, Tel.: +49(0)8292-2212)
erik.mauch.verlag@t-online.de

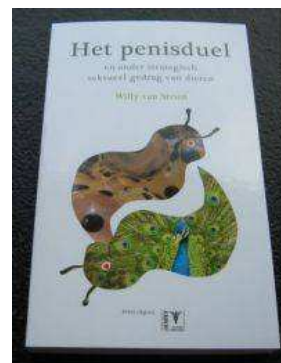
Geïnteresseerden kunnen een kopie van de aankondigen bij de macrofaunanieuwsbrief opvragen.

Info Vermandel

Van 19,95
Voor 14,96

Materialencatalogus 24 blz., Insectenboekencatalogus 48 blz.
en Natuurcatalogus 20 blz. Allen in pdf.

www.vermandel.com

Einde mafanieuwsbrief 80 van 31 okt 2008